

Батько українського письменства

*Таке-то, мисливий, земляче наш милий,
Таке з нами диво зробив
До простого слова та рідної мови
Ти перший своїх прихилив!
Із твого почину на всю Слов'янщину
Пішло наше слово гулять;
А твої нащадки своїм рідним батьком
Тебе почали величать.*

Панас Мирний

Сьогодні ми вкотре звертаємось до різних джерел людської пам'яті, щоб ще раз піднести на п'єдестал шани ім'я славного сина нашого народу і оцінити його спадщину критеріями вічності.

Ідуть десятиліття, минають віки, розпадаються і народжуються держави, а нові покоління не перестають захоплюватись творами **Івана Петровича Котляревського**.

Всесвіт українського слова починається саме з Івана Котляревського. Цьому письменнику не потрібна жодна реклама. Він вміє захопити із першої сторінки свого твору, сказане ним запам'ятовується, зринає у свідомості, не відпускає, кличе. Є в його слові своя правда, непідробна свіжість, чесність, щирість, темперамент, суто чоловічий кураж та доблесть серця.

Твори Івана Петровича з часом не втрачають свої сили і краси.

І. Котляревський
(1769 - 1838)

A portrait of Ivan Kotlyarevskyi, a Ukrainian writer and linguist. He is depicted from the chest up, wearing a yellow coat over a green vest and a white cravat. He has dark hair and a serious expression, looking slightly to the right. He is holding a quill pen in his right hand. The background is a soft, painterly style with warm tones.

Отож - Іван Петрович Котляревський...

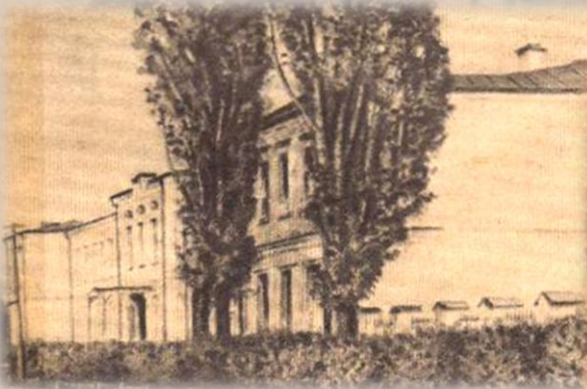
Ім'я це викликає у кожного з нас низку асоціацій.

За своє життя він встиг стати визначним письменником, самовідданим педагогом, талановитим режисером та здібним офіцером.

Івана Петровича ще називають «енциклопедистом життя українського народу».

Котляревський перший почав писати мовою, якою говорило населення цілого краю, зробивши її літературною.

І українська мова, з легкої руки письменника, залунала так голосно, що звуки її рознеслись всюди.

Полтава, Улиця Гоголя

Народився батько українського письменництва **9 вересня 1769 року** в Полтаві у родині канцеляриста міського магістрату. У **1789 році** прізвище Котляревських внесли до списку дворян.

Освіту хлопець отримав у Полтавській духовній семінарії. Далі служив у Новоросійській канцелярії в Полтаві, учителював у поміщицьких сім'ях Золотоніського повіту та уважно вивчав фольклор і звичаї простого люду.

Протягом **1796-1808 років** Іван Котляревський перебував на військовій службі та приймав участь у російсько-турецькій війні **1806-1812 років**.

Ім'я Івана Петровича пов'язують, у першу чергу, з його поемою «Енеїда», виданою в 1798 році і, яка вже більше двохсот років зачаровує читачів.

Це була перша друкована українська книга та перша національна поема.

У своєму головному творі письменник використав українську народну мову, чого ніхто не робив раніше і, потрібно сказати, хід був ризикований.

Запозичивши сюжет античної поеми Вергілія, автор наповнив твір дотепним українським гумором, повір'ями, звичаями, картинами воєнного і мирного життя.

Котляревський художньо описав український одяг, звичаї, страви — усе це надає поемі яскравого національного колориту.

Першу ластівку нової літератури Україна прийняла із захопленням. Від грамотного селянина до багатого пана - всі завчали поему напам'ять.

Над твором письменник працював близько 30 років з 1798 по 1826 рік.

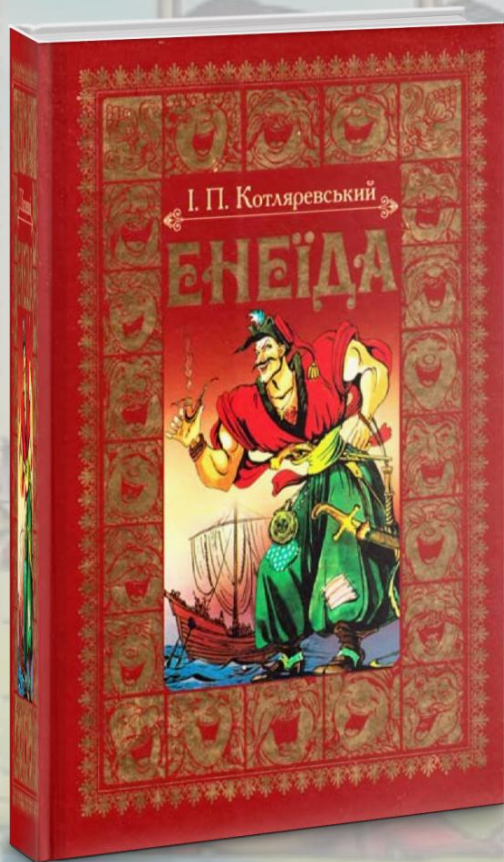
Тому «Енеїду» сміливо можна назвати своєрідною енциклопедією українського народного побуту кінця XVIII — початку XIX століття.

Іван Котляревський

ЕНЕЇДА

Котляревський, І. П. Енеїда: поема / І. Котляревський; іл. І.Ф. Будза. - Київ: Книга, 2008. - 384 с.

Поема розповідає про епічну подорож звитяжного козацького гурту на чолі з Енеєм із Трої до Латинського краю. Дано широку картину життя всіх верств феодально-кріпосницького суспільства кінця XVIII - початку XIX століття. Видання супроводжено новочасними культурологічними та історичними розвідками й коментарями. Книга ілюстрована відомим художником, членом спілки кінематографістів України, Іваном Будзою.

КИЙ

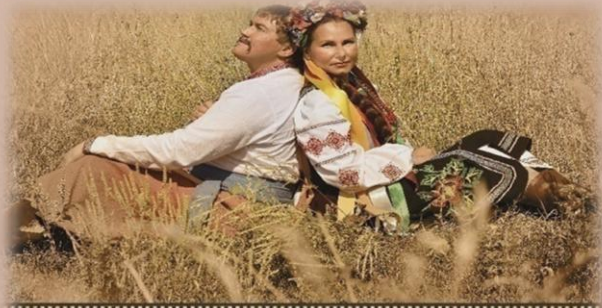
У далекому 1816 році Іван Котляревський стає директором Полтавського театру.

Тодішній репертуар театру був настільки далеким від звичайного життя, що Іван Петрович вирішив написати народну п'єсу, де розповідалося б не про абстрактних героїв із подвигами та стражданнями, а про звичайних людей. Йому це вдалося. 1819 року на сцені Полтавського театру з'являється нова для української літератури драма «Наталка-Полтавка».

Попри заборони та контроль п'єса швидко набрала популярності саме завдяки тому, що була нешаблонно жива, дотепна і сумна водночас.

Пройшло двісті років, а вона так само збирає повні зали глядачів.

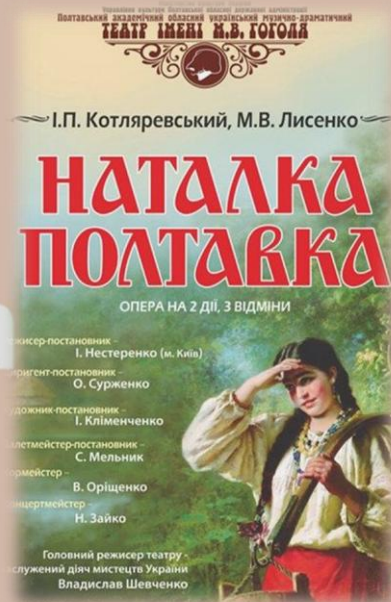

КІЙ

Драма

"Наталка
Полтавка

Вистава виявилася такою популярною, що власник Полтавського театру Іван Штейн викрав текст з нотами, і без дозволу Котляревського ставив її в багатьох містах України.

П'єса полонить читача добротою, щирістю, великодушністю героїв твору. І тим, що перемагає правда, а несправедливість відступає.

Серед тодішньої української еліти вважалося модним і прогресивним знати «Наталку Полтавку» напам'ять і влаштовувати «битви цитат»: один починав читати довільний фрагмент п'єси, а другий мав продовжити.

До цієї книги ввійшла п'єса «Наталка Полтавка», яка заклала фундамент українського театру, вивівши на сцену повнокровних, живих представників трудового народу з їхніми радощами, турботами, сподіваннями на кращу долю.

Котляревський, І. П. Поетичні твори. Драматичні твори. Листи / І. П. Котляревський. - Київ: Наукова думка, 1982. - 317 с.

Варто зауважити, що не часто трапляються п'єси на одну-єдину дію (та й взагалі, у світі драм такого виду аж занадто мало), тож «Москаль-чарівник» Івана Котляревського одразу викликав народну цікавість.

Твір позначений рисами реалізму й народності. За жанровими ознаками п'єса наближається до водевіля. Але, як відомо, сам письменник назвав її оперою і це не випадково, тому що драматургічними прийомами автор наблизив твір до комічних опер кінця XVIII - початку XIX століття.

Крім того, своїм «Москалем-чарівником», Котляревський переслідував не лише розважальні, а й моральні, виховні цілі.

Історія, розказана всього чотирма дійовими особами, повчальна, кумедна та й написана за мотивами щонайменше чотирьох народних казок заслуговує на те, щоб її пам'ятали.

Соціально-побутовий конфлікт, покладений в основу «Москаля-чарівника», знайшов своє відбиття в багатьох народних піснях і анекдотах. Але традиційний сюжет про зрадливу жінку отримав у Котляревського нове, оригінальне трактування. Замість образів жінки-зрадниці та її недоумкуватого чоловіка драматург подав образи вірного подружжя.

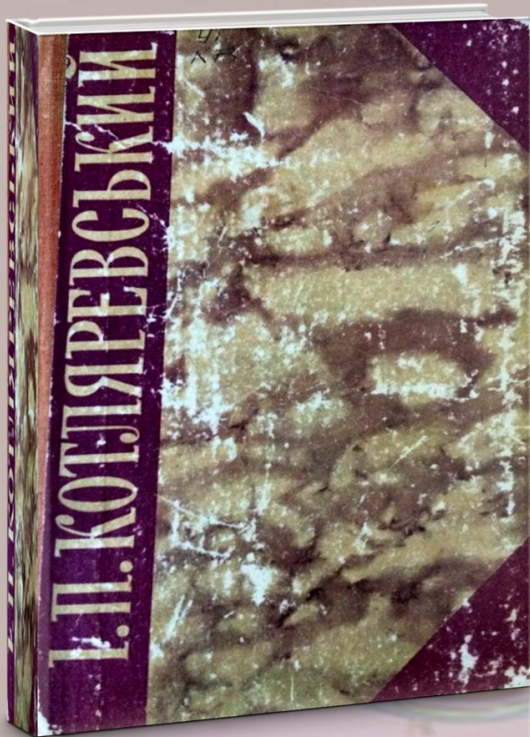
Весела й дотепна Тетяна та її добродушний Чупрун змальовані автором чесними, щедрими душою людьми, не здатними до лицемірства й капості.

Розкриваючи характери простих людей - носіїв здорового початку, пмсьменник переконливо доводить перевагу народної моралі над мораллю панів і чиновників.

Котляревський, І. П. Твори / Іван Котляревський. - Київ: Дніпро, 1980. - 311 с.

Москаль- чарівник

Книга включає літературний доробок І. П. Котляревського: «Енеїда», «Наталка Полтавка» та «Москаль чарівник». П'єса «Москаль-чарівник», написана видатним українським письменником у 1819 році.

За жанром твір являється водевілем. Іван Петрович використав мандрівний сюжет про подружню невірність, але переосмислив його і не використав того, що було б негативно з моральної точки зору.

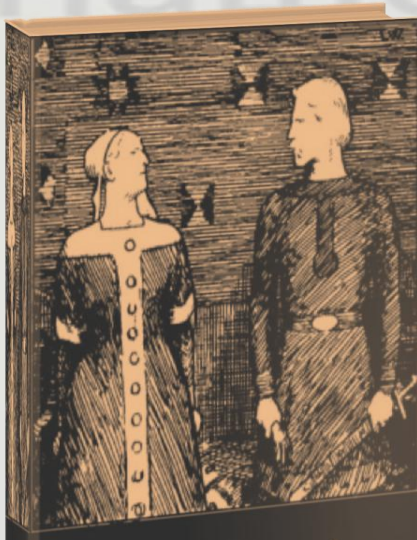
Котляревський, І. П. Вибрані твори / І. П. Котляревський. - Київ : Дніпро, 1976. - 278 с.

До збірки увійшли широко відомі п'єси засновника української драматургії І. П. Котляревського. Книга розрахована на всіх, хто бажає долучитися до української класики.

Іван Петрович
Котляревський

Пісня на Новий
1805 год пану
нашому і батьку
князю Олексію
Борисовичу
Куракіну

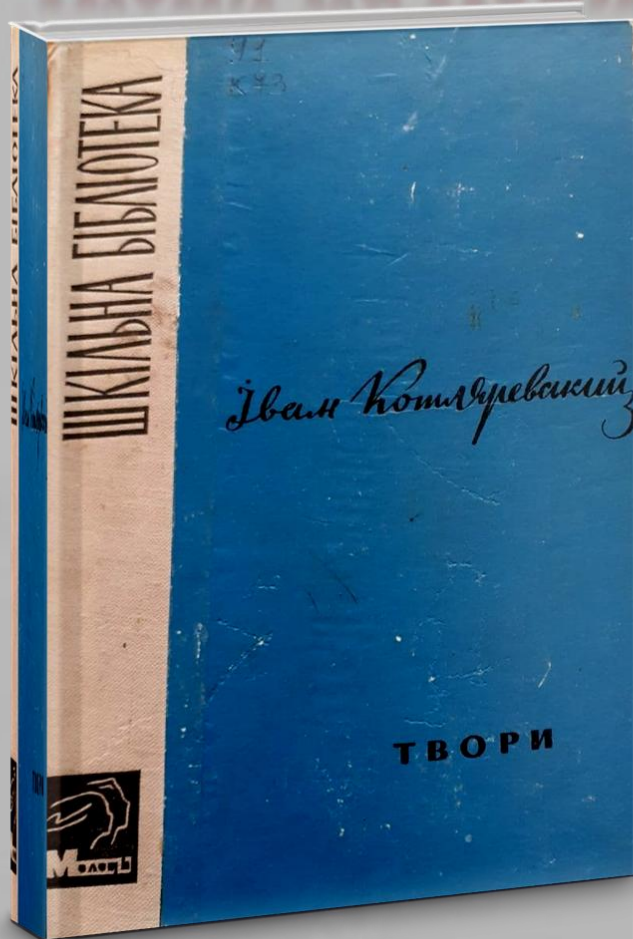
І. П. Котляревського ми по праву називаємо народним письменником та поетом, тому що він віддав весь свій полум'яний талант народу.

Далі мова піде про менш відомий твір Івана Петровича - «Пісня на Новий 1805 год пану нашому і батьку князю Олексію Борисовичу Куракіну», написану у 1804 році та вперше опубліковану в журналі «Пчела» 1849 року.

Попри дещо «високопарний» сюжет (оспівування царського урядовця), послання-ода позначено яскравим народним гумором, а також має окремі елементи соціальної сатири (критика «панів-людоїдів», що «зо злої волі не дають орати нив»).

Стильову природу «Пісні...» чи не вперше коротко схарактеризував І. Франко, «...Пісня є безпосереднім продовженням давнішніх українських поезій, спробою поєднати традиційну українську різдвяну або новорічну віршу з одою часів розквіту класицизму».

Котляревський, І. П. Твори / Іван Котляревський.
- Київ : Молодь, 1965. - 324 с.

До видання ввійшли найзначніші художні твори класика української літератури - І. П. Котляревського: поема «Енеїда» та п'єси «Наталка Полтавка» і «Москаль-чарівник», а також маловідомий твір - послання-ода «Пісня на новий 1805 год пану нашому і батьку князю Олексію Борисовичу Куракіну», так званий етикетний вірш. У «Пісні...» здійснюється своєрідне осмислення просвітницького ідеалу громадського діяча завдяки характерному для української поезії поєднанню жанрового ареалу бароко й класицизму.

Іван Петрович Котляревський не тільки відомий український письменник, а й особистість, навколо якої й досі ходять різноманітні думки і суперечки. І справді - це геніальний автор, творчість якого має велике значення для Держави.

Письменник створив «матрицю» для нової української літератури, яка відкинула елітарність й звернулася до народності та природності. У важкі часи самодержавства він розкривав духовну велич рідного народу, його мрії, у конкретних художніх образах втілив віру в краще майбутнє.

Шевчук, В. Вершинний твір українського бароко / В. Шевчук. - Київ : Веселка, 2005. - 38 с.

Валерій Шевчук подав особисте бачення поеми «Енеїда» Котляревського.

Йому вдалося по-новому прочитати твір, структура якого «грандіозна, вельми вишукана і складна, а система підтекстів та текстів вражаюча».

Знання дослідника, предметом особливих наукових зацікавлень якого є давня українська література, дали йому змогу показати «Енеїду» в широкому загальнолітературному контексті 18 століття, щоб увиразнити головну ідею епохального твору І. Котляревського.

Могила І.П.Котляревському у Полтаві

Останні роки життя письменник зовсім мало виходив з дому, але його безперервно відвідували друзі й знайомі. Незадовго перед смертю він відпустив на волю шість своїх кріпаків та роздав все майно родичам і знайомим.

Помер Іван Петрович Котляревський - 29 жовтня 1838 року.

На похорон зійшлося населення всієї Полтави, виявляючи свою глибоку шану великому письменникові й простій, щирій, гуманній людині.

Згодом на його могилі було споруджено пам'ятник у вигляді невисокої колони, що спиралася на чотиригранний постамент, де на мідній дошці було зроблено напис:

«Майор И. П. Котляревский, сочинитель «Энеиды на малорусском наречии».

Смерть видатного митця стала великою втратою для України.

«Все сумує», — сказав молодий **Тарас Шевченко** у вірші *«На вічну пам'ять Котляревському»*, в якому пророкував безсмертя авторові *«Енеїди»*:

*«Будеш, батьку, панувати,
Поки живуть люди,
Поки сонце з неба сяє,
Тебе не забудуть!»*

Пам'ятник І. П. Котляревському у
Полтаві. 1903 рік

Перші ідеї увіковічнення пам'яті про
письменника почали
викристалізовуватися у 1890-х роках.

І тільки 30 серпня 1903 року в
Полтаві урочисто відкрили пам'ятник
першому класикові нової української
літератури, виконаний відомим
скульптором Л. В. Позеном.

У своїй промові на цьому заході
Михайло Коцюбинський,
характеризуючи роль Котляревського
в українській літературі та взагалі в
культурі, підкреслив, що *«зanedбане й
закинуте під сільську стріху слово,
мов фенікс з попелу, воскресло
знову... і голосно залунало по
широких світах»*.

Полтавський літературно-меморіальний музей І. П. Котляревського

28 вересня 1952 року в одному з мальовничих куточків Полтави, на колишньому Келінському проспекті, у старовинному будинку урочисто відкрили **Полтавський літературно-меморіальний музей І. П. Котляревського**.

Музей гостинно зустрічає відвідувачів та шанувальників творчості Івана Петровича з багатьох куточків світу, адже слава цієї видатної особистості невмируща, а його внесок в розвиток української літератури неоціненний.

В 1969 р. з нагоди 200-річного ювілею поета було відкрито музей-садибу Івана Котляревського, відтворену за акварельним ескізом Т. Г. Шевченка.

Це меморіальний комплекс у Полтаві на основі садиби, де **1769 року** народився засновник нової української літератури. Садиба-музей, яка є філією Полтавського літературно-меморіального музею І. П. Котляревського, розташовується поряд з Успенським собором, на названій на честь письменника **Івановій горі**. Садибу занесено до Державного реєстру нерухомих пам'яток України в статусі пам'ятки національного значення.

За словами першого біографа Котляревського С. Стебліна-Камінського: за своє життя Іван Петрович *«Здобув три вінці:*

- на полі битви - як добрий воїн,
  - на шляху мирного громадянського життя - як дбайливий вихователь багатьох гідних синів Вітчизни,
  - на ниві літератури як полум'яний хранитель мови рідної йому і ним створеної...».
- Котляревський перший проорав глибоку борозну на цілині нової української національної культури.

«Те, що зробив автор «Енеїди» і «Наталки Полтавки», лишиться жити у віках. Простота, правда, любов до народу роблять невмирущими, безсмертними творіння автора, слава якого справді сонцем засіяла».

(Є. Кирилюк)

ВИКОРИСТАНІ МАТЕРІАЛИ З ФОНДІВ БІБЛІОТЕКИ:

- Котляревський, І. П. Вибрані твори / І. П. Котляревський. - Київ : Дніпро, 1976. - 278 с.
- Котляревський, І. П. Енеїда: поема / І. Котляревський; іл. І.Ф. Будза. - Київ : Книга, 2008. - 384 с.
- Котляревський, І. П. _Поетичні твори. Драматичні твори. Листи / І. П. Котляревський. - Київ : Наук. думка, 1982. - 317 с.
- Котляревський, І. П. Твори / Іван Котляревський. - Київ : Дніпро, 1980. - 311 с.
- Котляревський, І. П. Твори / Іван Котляревський. - Київ : Молодь, 1965. - 324 с.
- Шевчук, В. Вершинний твір українського бароко / В. Шевчук. - Київ : Веселка, 2005. - 38 с.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА:

- Бондарчук, Петро Миколайович КОТЛЯРЕВСЬКИЙ Іван Петрович [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 5: Кон - Кю / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. - Київ : В-во «Наукова думка», 2008. - 568 с. - Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Kotlyarevskii_I, вільний. - Назва з екрана. - Дата перегляду: 02.08.2021.
- Горобець, Сергій 1769 - народився Іван Котляревський, драматург [Електронний ресурс] / С. Горобець // Український інститут національної пам'яті : вебсайт. - Режим доступу: <https://uinp.gov.ua/istorychnyy-kalendar/veresen/9/1769-narodyvsya-ivan-kotlyarevskyy-dramaturg>, вільний. - Назва з екрана. - Дата перегляду: 10.08.2021.
- Котляревський Іван Петрович (1769-1838) [Електронний ресурс] // УКРЛІТ.ОРГ : вебсайт. - Режим доступу: http://ukrlit.org/kotliarevskiy_ivan_petrovych, вільний. - Назва з екрана. - Дата перегляду: 05.08.2021.
- Письменник Іван Котляревський [Електронний ресурс] // Центральна міська бібліотека для дітей ім. Ш. Кобера і В. Хоменка м. Миколаєва : вебсайт. - Режим доступу: <http://kinder.mksat.net/kotlyarevskiy/Kotliarevsky.php>, вільний. - Назва з екрана. - Дата перегляду: 15.08.2021.

- Сьогодні 250 років з дня народження Івана Котляревського [Електронний ресурс] // Житомирська міська рада : офіційний вебсайт. - Режим доступу: [https://zt-rada.gov.ua/?3398\[0\]=8851](https://zt-rada.gov.ua/?3398[0]=8851), вільний. - Назва з екрана. - Дата перегляду: 21.08.2021.
- Ткач, Валентина Котляревський Іван (біографія) [Електронний ресурс] /В. Ткач // Укрхрестоматії : вебсайт. - Режим доступу: <https://sites.google.com/site/ukrhrestomatii/9-klas/pismennik/kotlarevskij>, вільний. - Назва з екрана. - Дата перегляду: 06.08.2021.
- Чернов, Анатолій На вічну пам'ять Котляревському [Електронний ресурс] / А. Чернов // ZN,UA: вебсайт. - Режим доступу: <https://zn.ua/ukr/personalities/na-vichnu-pam-yat-kotlyarevskomu-.html>, вільний. - Назва з екрана. - Дата перегляду 11.08.2021.
- 9 вересня 250 років з дня народження Івана Петровича Котляревського [Електронний ресурс] // бібліотека УАД : вебсайт. - Режим доступу: <https://cutt.ly/PWO4YBa>, вільний. - Назва з екрана. - Дата перегляду: 17.08.2021.

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!

Інформацію збрала та впорядкувала

гол. бібліотекар

*відділу обслуговування суспільно-гуманітарною
літературою НТІБ ВНТУ*

ПАВЛИШИНА Т. Д.

